

ORCID: 0000-0003-3531-6884

ORCID: 0000-0002-8848-4323

ФОРМУВАННЯ ЛАТИНСЬКОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація

У статті розглянуто особливості формування латинськомовної соціокультурної компетентності студентів мовних спеціальностей. Проаналізовано наукові розвідки, що окреслюють застосування соціокультурного підходу у процесі навчання латинської мови. На матеріалі практичних занять і власних спостережень розроблено види завдань, що допомагають опанувати дисципліну, викликають зацікавлення студентів до латинської мови та сприяють їхньому всебічному розвитку. З'ясовано, що інтерактивні методи у поєднанні з соціокультурним підходом сприяють активній взаємодії учасників навчально-виховного процесу та є ефективним засобом формування соціокультурної компетентності студентів. Важливу роль на заняттях відіграють метатексти, які з одного боку є розважальним елементом, а з іншого – матеріалом для аналізу лексико-граматичних явищ. Установлено, що завдяки проведенню олімпіад, творчих конкурсів, підготовки презентацій формуються уміння роботи в команді, розкривається творчий потенціал студентів. Підсумовано, що латинська мова є тим предметом, що розвиває інтелектуальні й мистецькі здібності майбутніх фахівців, спонукає до роботи в команді, надирає на творчість

Ключові слова: латинська мова, інтерактивні методи, соціокультурний підхід.

Вступ. Проблема, стан її розв'язання і актуальність дослідження

Латинська мова є предметом вивчення кредитного модуля «Вступ до романо-германського мовознавства. Латинська мова» і складовою навчальної дисципліни «Вступ до романо-германського мовознавства» в навчальному плані факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Міждисциплінарна за характером, вона є базою для подальшого оволодіння студентами таких дисциплін, як «Англійська мова (основний, практичний курс)», «Німецька мова (основний, практичний курс)», «Французька мова (основний, практичний курс)».

Сьогодні, що спирається на вікові традиції викладання латинської мови, вимагає перегляду класичних методів з урахуванням необхідності розширення соціокультурних знань студентів, що сприяє підвищенню мотивації до поглибленого вивчення латини та розуміння її значення у світі.

Актуальність даної статті зумовлена потребами викликати зацікавленість до вивчення латинської мови через впровадження ефективних методів та прийомів, а також необхідністю забезпечення суспільства висококвалі-

фікованими фахівцями, здатними виявляти проблеми й уміти їх вирішувати шляхом пошуку нетрадиційних підходів і креативних ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Перспективні дослідження дидактики античних мов розкрито у працях В. Кузнецової, А. Мусоріна, О. Румика, Ю. Стасюка. Методику викладання латинської мови розглянуто в наукових доробках С. Гриценко, Й. Кацман, В. Покровської, В. Шовкового. Важливим у процесі навчання іноземної мови є використання різних підходів та методів, що формують низку професійних компетентностей. Зокрема, обґрунтуванням важливості культурологічного підходу займалися Г. Елизарова, М. Чемоданова, питання інтерактивного навчання висвітлили О. Буйницька, Н. Бондар, А. Кочубей, М. Соснова, Є. Полат тощо.

Так, О. Румик (2010), аналізуючи розвиваючий аспект при вивченні латинської мови, що сприяє формуванню якісно нових здібностей студентів, вважає доцільним використання продуктивних методик порівняно з традиційними та акцентує увагу на когнітивному (уявлення мовної системи у вигляді концептуальної моделі) й ономазіологічному (розгляд мови як номінативний процес особливого типу) підходах. Автор пропонує не обмежуватися латиною кла-

сичного періоду, а звернутися до середньовічної спадщини, що дозволить студентам перейти до ознайомлення з автентичними текстами, сприятиме поглибленому вивченню дотичних дисциплін, що в свою чергу передбачає розвиток особистості, її аналітичних й інтелектуальних здібностей. У такому випадку латинська мова сприятиме формуванню навичок сприйняття теми, розвитку когнітивних здібностей, систематизування й узагальнення матеріалу.

Н. Бондар (2016), всесторонньо оцінивши особливості застосування інтерактивних методів на заняттях з латинської мови у медичних ЗВО, услід за О. Пометун та Л. Пироженко виділила наступні завдання їхнього використання:

- активізація розумової діяльності студентів;
- актуалізація опорних знань студентів;
- індивідуалізація та диференціація навчального процесу;
- надання можливості студентам самостійно осмислювати значення одержаних знань для використання їх на практиці.

Серед найбільш результативних і перевірених на практиці авторка виділяє такі інтерактивні методи навчання і контролю, як: робота в парах і групах з елементами гри, «мозковий штурм», «мереживна пилка», інтерактивні комп'ютерні технології (мультимедійна візуалізація матеріалу, комп'ютерне тестування), виконання міні-проектів.

М. Чемоданова (2018) розглядає важливість викладання іноземної мови у системі Moodle не лише як наріжну потребу, але і як соціокультурну реальність з необхідністю ознайомлення з культурним різноманіттям країни мови, що вивчається. Дистанційне навчання зіткнулося з рядом культурологічних бар'єрів, що вимагають пошуку психолого-педагогічних і методологічних рішень, а тому при вивченні іноземної мови до уваги слід брати культурологічний компонент, що спонукає до більш глибокого осмислення специфічних явищ, реалій (традиції, побутова культура). При цьому мову необхідно розуміти як прояв культури, національного характеру, поведінки її носіїв. Реалізація лінгвокультурологічного підходу передбачає застосування таких методів:

- метод проблемних ситуацій і проблемних питань;
- контент-аналіз і лінгвокультурологічний аналіз прислів'їв, приказок, фразеологізмів;

– метод освоєння всіх аспектів мови через призму культури;

– метод привчання, призначений для вироблення навичок культури поведінки.

Варто відзначити назріле дослідження, присвячене власне формуванню латинськомовної лінгвістичної компетентності шляхом ретельного підбору вправ і завдань з даної дисципліни. Запропонована триетапна методика формування зазначеної компетентності (I етап – формування декларативних та процедурних знань; II етап – формування фонетичних, граматичних, лексичних навичок; III етап – формування фонетичних, лексичних, граматичних аналітичних умінь) дозволяє вирішити лінгвістичні завдання, пов'язані з аналізом мовного матеріалу, шляхом інтегрування латини з навчальними дисциплінами фаху (Шовковий, 2020).

Недосліджені аспекти проблеми, мета і завдання статті

Незважаючи на ґрунтовні дослідження викладання латинської мови у ЗВО, деякі аспекти лишилися недостатньо вивченими, зокрема питання формування соціокультурної компетентності засобами латинської мови. Звідси **мета** статті – дослідити та розробити прийоми для формування латинськомовної соціокультурної компетентності майбутніх лінгвістів. Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**: проаналізувати сучасні підходи до вивчення латинської мови у ЗВО; здійснити добір навчального матеріалу та на прикладі власного досвіду розкрити ефективні прийоми навчання із використанням платформ дистанційного навчання «Сікорський».

Методологія дослідження

У процесі вирішення завдань було використано метод аналізу сучасних лінгвістичних, дидактичних досліджень, що дозволило виявити лінгвістичні особливості латинських текстів, стан розроблення вправ і завдань для формування латинськомовної соціокультурної компетентності у майбутніх лінгвістів.

Результати дослідження, винесені на обговорення, їх виклад і обґрунтування

Власний досвід викладання латинської мови студентам факультету лінгвістики дозволяє говорити про доречність і результативність

використання широкого спектру прийомів та методів. Основні прийоми, що на практиці допомогли ефективно навчати латинської мови першокурсників, максимально якісно й різносторонньо перевіряти їхні знання, спонукати до пошуку оригінальних ідей, викладено нижче.

Формули привітання. Беззаперечно, вивчення іноземної мови починається із формул привітання. Ознайомити з ними студентів є певною мірою відродженням латинської мови, ілюстрацією її використання у діалогічному мовленні. Добірка таких висловлювань виховує культуру ввічливості (*Salve! Ave! – Вітаю! Te saluto! – Вітаю тебе! Bonum mane / diem / vesperum! – Доброго ранку / дня / вечора! Opto tibi noctem bonam! – Бажаю тобі доброї ночі! Vale! Fac te videam! – До побачення! Vale! Cura ut valeas! Salutem tibi! – Будь здоровий!*), а також спонукає до живого спілкування (*Bene ambula! – Щасливої дороги! Quietem jucundam! – Приємного відпочинку! Adventum tuum gratulor! – Ласкаво прошу! Belle te habeas! – Почувай себе добре! Multas voluptates opto! – Приємних розваг!*)

Латинські сентенції. Заучування латинських висловів формує усвідомлення принципів буття людини, суспільства, поглиблює лексико-граматичні навички. Перевірка усних завдань під час зустрічей на платформі дистанційного навчання «Сікорський» була схожою на дитячу гру в піжмурки: студенти із закритими очима складали матеріал. Окрім сентенцій, студенти вивчили студентський гімн «*Gaudeamus*», зимову пісеньку «*In silva*», молитву «*Ave, Maria*»; твори при цьому виконувалися в форматі соло, дуєтом, під акомпанемент гітари, з використанням відео тощо. Бажання першокурсників взаємодіяти й спілкуватися надихнуло на творче завдання, метою якого було формування навичок засвоєння і грамотного вживання латинської лексики. Працюючи в команді, але на відстані, студенти представили власне розуміння мудрості римлян крізь призму латинських сентенцій у формі мемів, презентацій, озвучених відеороликів, колажів.

Середньовічні тексти. Оскільки латинську мову на факультеті лінгвістики вивчають студенти за спеціальністю «Переклад (англійська, німецька, французька)», то для усвідомлення загальнолюдських цінностей й світового досвіду розвитку емоційного інтелекту доцільно підбирати середньовічні латинські

тексти, що мають історичне, культурне і територіальне відношення до виучуваних мов. Як приклад, студентам англійської групи було запропоновано уривок легенди про собаку короля Артура з «*Historia Brittonum*»:

Est aliud mirabile in regione quae dicitur Buelt: est ibi cumulus lapidum et unus lapis superpositus super congestum cum vestigio canis in eo; quando venatus est porcum Troynt, impressit Cabal, qui erat canis Arthuri militis, vestigium in lapide et Arthur postea congregavit congestum lapidum sub lapide in quo erat vestigium canis sui et vocatur Carn Cabal. Et veniunt homines et tollunt lapidem in manibus suis per spatium diei et noctis et in crastino die invenitur super congestum suum. (Delannoy)

Розповідаючи у французькій групі про життя студентів найдавнішого університету Франції Монпельє, які через свою бідність отримували стипендію, можна навести уривок тексту 1366 року:

Concessio pro Johanne de Hogenna, la'ico, Lugdunensis diocesis, [ut] possit in monasterio Sancti Benedicti de Montepessulano, nuper fundato, unam habere cameram, secundum sui status exigentiam, quamdiu vixerit retinendam, ac de vestitu congrue ex dicti monasterii proventibus provideri, sine derogatione similis gratiae illi concessae in monasterio S. Victoris massiliensis. (Delannoy)

У XI–XIV ст. в Західній Європі з'являються ваганти, мандрівні священники-поети, які у своїх творах критикували католицьку церкву, вихваляли життя, кохання, молодість. Уривок поезії одного з найвидатніших вагантів Архипііти Кельнського (бл. 1130–1165) варто запропонувати для ознайомлення студентам німецької групи:

*Fama tuba dante sonum
excitata vox preconum
clamat virum regionum
advenire virum bonum,
patrem pacis et patronum,
cui Vienna parat tronum.
multitudo marchionum;
turba strepens istrionum
iam conformat tono tonum.
genus omen balatronum
intrat ante diem nonum;
quisque sperat grande donum. (Archpoet)*

Метатексти. Панування латинської мови в освіті, в католицькій церкві, в ужитку політиків і учених призвело до появи цікавих історій, анекдотів, пов'язаних з її вивченням і використанням. Застосування таких метатекстів удосконалюють граматичні навички шляхом читання і перекладу. Наприклад:

1) Під час відвідування монастиря його настоятель запропонував єпископу келих вина. "Vinus bona", – відгукнувся єпископ, куштуючи вино. Коли на столі з'явився інший, кращий сорт вина, гість сказав: "Vinus bonus". Коли ж був піднесений третій келих – з найкращим монастирським вином, – єпископ вигукнув: "Vinum bonum!". Далі він поплескав по плечу настоятеля, який із здивуванням вислухав три різні латинські оцінки вина, і сказав: "Quale vinum, tale Latinum".

2) У Віттенберзі деканом факультету був сивий професор Хунд (Hund німецькою означає «собака»), який написав дисертацію про сивину. На нього була написана епіграма з використанням алітерацій та гри слів:

Es Canis átque canís de cánis, cáne decáne.
Né canás de canís, cave, decáne Canís.

3) Анекдот "Quid est patria?":

Centurio quidam coram militibus contionem habet quibus haec explanat: "Patria est mater nostra..." Deinde unum ex militibus interrogat: – Quid est patria, Antoni? Antonius: – Patria est mater mea. Postea Josepho: Quid est patria, Josephe? Josephus: Est mater Antonii!

Класична поезія. Ознайомлення з класичною поезією формує знання про латинське віршування, особливості наголосу, фонетичні явища мови. Традиційне читання й переклад поезій рідною мовою було дещо урізноманітнено і на прикладі двовірша римського поета Катутла (87–54 рр. до н. е.) проілюстровано іншомовні переклади:

Od(i) et amo. Quar(e) id faciam, fortasse requiris,

Nescio, sed fieri senti(o) et excrutior.

Українською:

Я і люблю, і ненавиджу. «Як це?» – спитаєш. – Не знаю.

Чую, що так воно є. Чую – і мучуся тим. (Андрій Содомора)

Англійською:

I hate and I love, why do I so, perhaps you ask?

I do not know, but I feel it, and I am crucified. (Daisy Dunn)

Німецькою:

Ich hasse, ich liebe. Wie das so geht, fragst du dich wohl.

Weiß nicht. Doch spüre ich, wie es geschieht, und den Schmerz. (Fritz Nussbaum)

Французькою:

Je hais et j'aime. Par quel moyen le ferai-je, peut-être demandes-tu.

Je ne sais pas, mais je sens que ça le devient et je suis tourmenté. (Автор невідомий)

Розважальна поезія. Гумор також має місце на заняттях з латинської мови. Усім відомо дитяча лічилка «Один, два, три, чотири, п'ять...» в латинському варіанті розвиває навички правильного читання з урахуванням метричних особливостей:

Joci gratia

Únum, dúo, trés et múlt(um) –

Ámbuláre lépus vúlt.

Súbitó venátor ít,

Státim lépor(em) óccidít!

Pif-paf, ti-ta-tu –

Lépus méus móritúr.

Póstquam dóm(um) ill(e) áffertúr,

Vívus íll(e) effícitúr!

Діалог. Діалог як вид мовленнєвої діяльності вдосконалює лексико-граматичні навички, осучаснює латину і сприяє розширенню соціокультурних знань через відтворення сімейної розмови римської сім'ї в таверні:

– Cupiō locustam

– Ubi prandēre possumus?

– Hospitēs in tricliniō prandent. Quot estis?

– Quattuor sumus.

– Assidite ad hanc mēnsam.

Maria! Affer omnia ad prandium quattuor convīvārum necessāria. Convīvae in tricliniō sunt.

Maria est nōmen famulae. Famula quattuor catīnōs affert... Apud ūnumquemque catīnum, pōnit pōculum, cultrum, cochlear, fuscinulamque ūnam.

– Quid edere cupitis? Hīc est cibōrum index.

Parvus Victor indicem capit et respondet:

– Ego cupiō lōcustam jūre armoricānō, deinde leporem vel cunīculum assum vēnātōriō mōre, dēnique crustulum cum mālis.

Māter īrāta colaphum Victōrī dūcit, dīcēns:

Nimia cupis! Nōbīs satis erunt, pānis, ōva, cāseum. (*LinguaAeterna*)

Олімпіада. Олімпіада з латинської мови вже більше десяти років є традиційним заходом на факультеті лінгвістики та націлена на розвиток умінь використовувати дистанційні технології як перспективну форму навчання; сформуванню умінь метричного аналізу латинських поетичних творів та їх перекладу рідною мовою; підвищити інтерес студентів до вивчення латинської мови за допомогою високих технологій; поглибити знання студентів з історії та культури Давнього Риму. Цього навчального року олімпіада пройшла під гаслом «Poētis mentīri licet», а студенти мали завдання перекласти латинську пісню «Lingua poētārum» українською. Відповідно до поставленої мети, учасники зуміли творчо підійти до виконання роботи і доповнили свої переклади мистецьким оформленням, візуалізацією поезії картинками на античну тематику, власними переспівами у стилі хіп-хоп, під гітару латинською й українською мовами (Борбенчук, 2020).

Висновки та перспективи дослідження.

Загалом окреслене дає підстави для висновку, що викладання латинської мови із застосуванням лінгвокультурологічний підходу підвищує інтерес студентів до предмету вивчення, сприяє поглибленню ерудиції, відкриває можливості широкого розуміння цінностей, традицій, матеріальних і духовних здобутків носіїв латинської спільноти (давніх римлян, середньовічних людей).

References

Bondar, N. (2016). Bondar N. Metody interaktyvnoho navchannia latynskoi movy u medychnykh VNZ. *Pedahohichni nauky. «Molodyi vchenyi»*, № 12 (39), 400–403. (Бондар Н. (2016). Методи інтерактивного навчання латинської мови у медичних ВНЗ. *Педагогічні науки. «Молодий вчений»*, № 12 (39), 400–403).

Borbenchuk, I. (2020). Viva Latina: zhyva latyna. *Kyivskyi politekhnik*, № 41 (3333). S. 6 (in Ukrainian). (Борбенчук І. (2020). Viva Latina: жива латина. *Київський політехнік*, № 41 (3333), С. 6).

Rumyk, O. (2010). Shchodo humanitarnoho aspektu pry vuvchenni latynskoi movy. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya «Movoznavstvo»*, № 11, Vyp. 16, 299–304 (in Ukrainian). Румик О. (2010). Щодо гуманітарного аспекту при вивченні латинської мови. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*, № 11, Вип. 16, 299 – 304).

Chemodanova M. (2018). Vzaiemodiia kulturolohichnoho komponenta pry navchanni inozemni movy u systemi dystantsiinoi osvity. *Mova i kultura. (Naukovyi zhurnal)*. VD Dmytra Buraho, Vyp. 21, T. II (191), 503–507. (Чемоданова М. (2018). Взаємодія культурологічного компонента при навчанні іноземної мови у системі дистанційної освіти. *Мова і культура. (Науковий журнал)*. ВД Дмитра Бурого, Вип. 21, Т. II (191), 503–507).

Shovkovyi V., Kavytska T., Shovkova T. (2020). The System of Exercises Tasks to Build the Linguistic Competence in Latin. *Ars Linguodidacticae*. 5, 32–44. Шовковий В., Кавицька Т., Шовкова Т. (2020). Система вправ і завдань для формування латинськомовної лінгвістичної компетентності. *Ars Linguodidacticae*, 5, 32–44).

Sources of illustrative material

Catullus, G.V. Odi et amo. Retrieved from: <https://lyricstranslate.com>

Delannoy, J. Textes latins du Moyen-Age pour servir à l'histoire de la civilization. O.C.D.L., 76 bis, rue des Saints-Pères, Paris VIIe. Retrieved from: <http://www.mgl.ru/library/7/delanuahrestomatiya-srednevekovih-latinskih-textov.html>

LinguaAeterna. Retrieved from: <http://linguaeterna.com/humor>

Archpoet. Retrieved from: <http://www.thelatinlibrary.com/archpoet.html>

**BUILDING LATIN SOCIO-CULTURAL COMPETENCE IN LINGUISTICS MAJORS:
EXPERIENCE AND PERSPECTIVES****Iryna Borbenchuk, Zoia Kornieva (Ukraine)****Abstract**

The article focuses on the development of Latin socio-cultural competence in Linguistics majors. The research under consideration outlines the techniques applied in the process of teaching Latin and contributes to building a number of professional competencies. The material of practical classes and the authors' observations define the types of tasks that help to master the discipline, facilitate students' interest in the Latin language and contribute to their comprehensive development. Multimedia tools combined with the arsenal of methods and creative activities developed by the teacher promote qualitative, thorough, and effective training. It has been found out that interactive methods in combination with the linguistic and cultural approach contribute to the active interaction of participants in the educational process and are an effective means of building the cultural competence in students. In particular, Latin dialogues and greeting formulas encourage live communication; the medieval texts, carefully selected based on the students major, encourage heuristic conversation and enhance awareness of certain historical events. The paper reveals an important role of metatexts in the teaching process; on the one hand, the texts are an entertaining element, and on the other – a material for the analysis of lexical and grammatical phenomena. Additionally, the classical poetry as the classroom material was analyzed. The classical poetry appeared an effective model to follow and a stimulus for individual translations not only into students' native language, but also into the target foreign language. The paper also reveals a significant role of creative contests and presentations in the enhancement of students' teamwork skills and their creative potential. The article concludes that the Latin language is a subject that develops the intellectual and artistic abilities of future professionals, encourages teamwork, and inspires creativity.

Keywords: Latin, distant teaching, interactive methods, linguocultural approach.

BIOS

Iryna Borbenchuk, Candidate of Philology, PhD, Associate Professor, Department of Theory, Practice and Translation of the English Language, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" in Kyiv, Ukraine.

E-mail: borbenchuk.ira@gmail.com

Zoia Kornieva is a Doctor of Pedagogy, Full Professor at Department of the English Language Theory, Practice and Translation, Faculty of Linguistics at National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" in Kyiv, Ukraine. Her professional and research interests lie in the areas of immersion, BE and EFL teaching as well as modern English lexicology and lexicography.

E-mail: zoyamk18@gmail.com